

Горбач Л.М.

кандидат економічних наук, доцент, директор,
Волинський інститут імені В'ячеслава Липинського;
Приватне акціонерне товариство "Вищий навчальний заклад
"Міжрегіональна Академія управління персоналом"

Уніга О.В.

кандидат економічних наук,
науковий співробітник Лабораторії проєктів та ініціатив,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Невар О.В.

аспірантка,
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Horbach Liudmyla

Volyn Institute named after Vyacheslav Lipinsky;
Private Joint Stock Company «Higher Educational Institution
«Interregional Academy of Personnel Management»

Uniha Oleh, Nevar Oksana

Lesya Ukrainka Volyn National University

**СТРАТЕГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ
У РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ**

**STRATEGIC IMPORTANCE OF THE WOOD PROCESSING INDUSTRY
IN THE DEVELOPMENT OF THE GREEN ECONOMY AND LABOR MARKET IN UKRAINE**

У статті проведено аналіз динаміки розвитку деревообробної промисловості, встановлено основні виклики, з якими вона зіштовхнулася, та визначено стратегічні напрямки розвитку відповідно до концепції зеленої економіки. Обґрунтовано необхідність державної підтримки, модернізації виробництва та підвищення енергоефективності для підсилення конкурентоспроможності галузі. Доведено, що деревообробна промисловість має високий потенціал для стимулювання зайнятості та може відіграти ключову роль у реалізації зеленої моделі економічного розвитку. Стверджується, що зосередження уваги на екологічних аспектах виробництва сприятиме не лише збереженню довкілля, а й забезпеченню економічного росту. Запропоновано ряд стратегічних ініціатив, що включають інвестиції в технологічне оновлення та енергоефективність, диверсифікацію ринків збуту та розвиток внутрішнього ринку. Висновки підкреслюють, що успішна імплементація запропонованих рекомендацій дозволить Україні оптимізувати структуру деревообробної промисловості, створити нові робочі місця та зміцнити економіку країни в умовах переходу до принципів сталого розвитку.

Ключові слова: *деревообробна промисловість, зелена економіка, ринок праці, сталий розвиток, стратегічні орієнтири, модернізація, державна підтримка, відновлення.*

Development of the green economy stands as a global imperative in the present day, with particular emphasis on harmonizing industrial production with environmental standards and social responsibility. In Ukraine, the wood processing industry holds strategic importance as it has the potential to become one of the driving forces behind the development of the green economy while simultaneously fostering labor market growth. In the context of the global transition to sustainable development, the relevance of this research lies in defining the strategic role of the wood processing industry for Ukraine's green economy and labor market. The article's objective is to evaluate the potential of the wood processing sector in the context of economic greening and its impact on job creation. Tasks include analyzing the current state of the industry, identifying major problems, and developing solutions. The article provides a comprehensive analysis of the industry's development dynamics, identifies the main challenges it has faced, and outlines strategic development directions in accordance with the concept of the green economy. The necessity of state support, production modernization, and enhanced energy efficiency to strengthen the industry's competitiveness is justified. It is proven that the wood processing industry has a high potential for boosting employment and can play a key role in the realization of a green economic development model. The sector faces several serious issues, such as armed conflicts, workforce problems, and environmental aspects, which require a comprehensive approach to address. The implementation of strategic development orientations, including the development of the domestic market, innovation, investment attraction, and increased environmental awareness, is crucial for achieving successful outcomes. A set of strategic initiatives is proposed, including investments in technological upgrades and energy efficiency, market diversification, and the

development of the domestic market. The conclusions highlight that the successful implementation of the recommended measures will enable Ukraine to optimize the structure of the wood processing industry, create new jobs, and strengthen the country's economy in the transition to sustainable development principles.

Key words: *wood processing industry, green economy, labor market, sustainable development, strategic orientations, modernization, government support, recovery.*

Постановка проблеми. У сучасному світі глобальні екологічні виклики та необхідність сталого розвитку набувають особливої ваги. Зелена економіка, що заснована на принципах екологічної стійкості, ресурсної ефективності та соціальної справедливості, стає ключовим напрямком розвитку для багатьох країн. В цьому контексті деревообробна промисловість виступає як один з фундаментальних секторів економіки, здатних сприяти екологічному балансу та економічному прогресу.

Актуальність теми дослідження стратегічного значення деревообробної промисловості визначається її впливом на економіку України, що проявляється у створенні нових робочих місць, збільшенні експортного потенціалу та внеску у стабілізацію внутрішнього ринку. При цьому, галузь стикається з низкою викликів, включаючи воєнні дії, економічну нестабільність та пандемічні обмеження, що потребують детального аналізу та розробки стратегій подолання.

За таких умов виникає необхідність всебічного вивчення потенціалу деревообробної промисловості та її вкладу в розвиток зеленої економіки, а також розробки ефективних шляхів адаптації галузі до змінних ринкових умов, що передбачає оцінку ролі деревообробної промисловості в розширенні ринку праці, її здатності генерувати економічне зростання та сприяти екологічному відновленню. Розуміння цих аспектів є вирішальним для формулювання державної політики та стратегій розвитку деревообробної промисловості в контексті глобальних економічних тенденцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про важливість деревообробної промисловості в контексті зеленої економіки та ринку праці. Питаннями структурного перетворення, розвитку екологічної ефективності та забезпеченням сталого розвитку деревообробної галузі присвячені праці вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як Губарева І.О., Гайда Ю.І., Зінченко В.А., Крячко С.М., Черчик Л., Шевчук К. [1–5] та інші. Вони досліджували різні аспекти, включаючи екологічну стійкість, конкурентоспроможність, інноваційність та ринкові перспективи деревообробної промисловості. Проблематика розвитку ринку праці та його адаптації до умов війни розкрита у працях Цимбалюк І.О., Павліхи Н.В., Цимбалюка С.М. [6–8] та ін. У окремих роботах [9; 10] приділяється увага також і екологічним аспектам розвитку економіки.

Проте однією з недостатньо досліджених проблем є взаємозв'язок між розвитком деревообробної промисловості та ринком праці в контексті зеленої економіки. До цього часу обґрунтування та аналіз взаємодії цих двох аспектів були обмежені, і не були розкриті можливі перспективи, які відкриває зелена економіка для ринку праці в деревообробній галузі України.

Метою статті є розгляд і аналіз взаємозв'язку між розвитком деревообробної промисловості та формуванням зеленої економіки в Україні та вплив цього процесу на ринок праці. Дослідження спрямоване на вивчення можливостей створення нових робочих місць, збільшення попиту на кваліфікованих працівників та розробку рекомендацій для забезпечення її переходу на принципи зеленої економіки у майбутньому.

Виклад основного матеріалу. Деревообробна промисловість України має значний потенціал як важливий сектор економіки, здатний сприяти економічному росту та сталому розвитку. На основі наведених даних (рис. 1), за період з 2013 по 2022 рік у деревообробній промисловості України спостерігався загальний тренд зростання обсягів реалізованої продукції. Сектор виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності демонстрував стабільне збільшення обсягу продажів з 35934,9 млн грн у 2013 році до 126119,4 млн грн у 2022 році. Позитивна динаміка вказувала на розширення виробничих потужностей, вдосконалення технологій та збільшення попиту як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Водночас, обсяг продажів у доларовому еквіваленті коливався, що було обумовлено курсовими різницями та впливом глобальних економічних умов. Зокрема, з 4,5 мільярдів доларів у 2013 році, показник знизився до 2,8 мільярдів доларів у 2015–2016 роках, а потім зріс до 5,2 мільярда доларів у 2021 році [11], що стало свідченням покращення експортної кон'юнктури та збільшення міжнародної конкурентоспроможності української деревообробної продукції. Зауважимо, що у 2020 році порівняно з 2019 роком, обсяг реалізованої продукції залишився стабільним становлячи 3,8 мільярда доларів.

Відтак, хоча глобальне економічне уповільнення, викликане пандемією COVID19, вплинуло на багато секторів, деревообробна промисловість України змогла підтримати свій експортний потенціал. Такий розвиток галузі до початку повномасштабно-

Рис. 1. Обсяг реалізованої продукції деревообробної промисловості у 2013–2022 рр.

Джерело: побудовано за даними державної служби статистики України [11]

го вторгнення підкреслює стратегічну значимість деревообробної промисловості для національної економіки і підтверджує потенціал для подальшого розширення та інновацій.

Аналізуючи відносні показники у таблиці, можна спостерігати, що частка виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності у загальному обсязі промисловості України зростає з 2,7% у 2013 році до 3,3% у 2022 році. Щодо переробної промисловості, ця частка зростає з 4,4% у 2013 році до 6,8% у 2022 році, що свідчить про збільшення ролі деревообробної галузі в структурі переробної промисловості країни [11].

У секторі виробництва меблів, іншої продукції, ремонту і монтажу машин та устаткування, відносний показник до загального обсягу промисловості знизився з 2,2% у 2013 році до 2,0% у 2022 році. Проте, в контексті переробної промисловості, частка цього сектора зростає з 3,6% до 4,3%, що також вказує на його зростаючу вагу в цій сфері.

Результати аналізу підтверджують, що деревообробна промисловість є важливою складовою економічного розвитку України, маючи потенціал для подальшого зростання та розширення своєї ролі на національному та міжнародному рівнях. Дані свідчать про те, що деревообробна промисловість і сектор виробництва меблів і супутніх товарів мають зростаючу значимість в структурі переробної промисловості України, незважаючи на коливання у загальному обсязі промислового виробництва. Збільшення частки цих секторів є свідченням розвитку

внутрішніх потреб ринку, експортного потенціалу, а також інвестиції в галузеві інновації та модернізацію до початку повномасштабного вторгнення в Україну.

Початок воєнних дій в Україні спричинив суттєвий негативний вплив на загальний стан економіки країни та деревообробну сферу зокрема. Виробничі потужності зазнали значних збитків, а логістичні мережі – перебоїв. У наслідок війни у галузі відбулось скорочення кількості робочих місць і зниження експортного потенціалу.

Війна та зумовлена нею криза в Україні спричинили низку негативних наслідків для деревообробної промисловості, основними з яких стали:

- Зупинка чи навіть закриття виробництва через бойові дії та мобілізацію. Багато деревообробних підприємств зупинили або закрили свої виробничі цехи через бойові дії в різних областях України. Деякі підприємства провели релокацію бізнесу, але певна частина деревообробників досі не працює. Крім того, мобілізація та волонтерська діяльність призвели до зменшення обсягів обробки або зупинки виробництва через втрату фахівців.

- Кадрові проблеми, зумовлені масовим переселенням та військовою службою, що впливають на кваліфікаційний склад персоналу. Надлишок робочої сили в одних регіонах поєднується з її дефіцитом в інших, що вимагає адаптації стратегій управління персоналом.

- Втрата зовнішніх ринків збуту та логістичні проблеми. Неможливість функціонування дерево-

Таблиця 1

Показники обсягу реалізованої продукції деревообробної промисловості

Вид діяльності	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Промисловість, млн грн	1322,4	1322,4	1322,4	1322,4	1322,4	1322,4	1322,4	1322,4	1322,4	1322,4
Переробна промисловість, млн грн	817,7	903,7	1139,2	1312,7	1627,5	1885,4	1828,3	1879,4	2618,4	1850,0
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	35,9	43,8	60,1	72,7	84,2	104,1	99,5	101,8	141,7	126,1
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	29,6	31,0	35,6	43,7	56,4	67,7	79,4	78,2	103,7	79,0
У відсотках до промисловості										
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	2,7	3,3	4,5	5,5	6,4	7,9	7,5	7,7	10,7	9,5
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	2,2	2,3	2,7	3,3	4,3	5,1	6,0	5,9	7,8	6,0
У відсотках до переробної промисловості										
виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	4,4	4,8	5,3	5,5	5,2	5,5	5,4	5,4	5,4	6,8
виробництво меблів, іншої продукції; ремонт і монтаж машин і устаткування	3,6	3,4	3,1	3,3	3,5	3,6	4,3	4,2	4,0	4,3

Джерело: побудовано за даними державної служби статистики України [11]

обробної галузі в певних регіонах та періодах призвела до втрати іноземних партнерів, які знайшли інших постачальників. Крім того, недоступність морських перевезень і подорожчання логістичних послуг призвели до втрати великої частки експорту пиломатеріалів.

– Втрата внутрішнього клієнта. Воєнне вторгнення Росії призвело до зниження попиту на пиломатеріали та вироби з них на внутрішньому ринку майже на 50% [5]. Це сталося через зниження кількості населення, окупацію території, зниження платоспроможності населення та збільшення цін на вироби.

– Зупинка виробництва через проблеми з енергопостачанням. Проблеми з електроенергією через обстріли критичної інфраструктури негативно вплинули на підприємства, які зберегли виробництво завдяки великому штату фахівців і фінансовій подушці. Вимкнення електрики перешкоджає вчасному виконанню замовлень, а альтернативні джерела живлення збільшують собівартість продукції [5].

– Логістичні проблеми в зонах бойових дій та проблеми з доступом до сировини через заміновані території, що створює додаткові бар'єри для ефектної діяльності підприємств, призводять до зростання вартості транспортування та зниження ефективності виробничих процесів.

Незважаючи на виклики, деревообробна промисловість має великий потенціал для створення нових робочих місць, особливо в секторах виробництва дерев'яних матеріалів та меблів. Стимулювання цієї

галузі може стати ключовим елементом у відновленні економіки у повоєнний період, зниженні рівня безробіття та формування зеленої економіки [3].

Однією з ключових переваг деревообробної галузі є її спроможність створювати робочі місця. Особливо це стосується виробництва меблів, де потреба в кваліфікованих працівниках є значною. Залучення робочої сили не лише сприяє зниженню рівня безробіття, але й підтримує місцеві економіки, особливо в регіонах, де інші види промисловості можуть бути обмежені [6].

Важливим аспектом для розвитку зеленої економіки є екологічний потенціал деревообробної промисловості. Водночас для формування зеленої економіки розвиток деревообробної промисловості повинен супроводжуватись низкою ключових ініціатив. Серед них зокрема, створенням екологічної інфраструктури на базі сучасних виробничих потужностей, які використовують енергоефективні технології та мінімізують негативний вплив на довкілля. Такий підхід включає в себе інтеграцію відновлюваних джерел енергії в виробничі процеси, оптимізацію використання ресурсів та зменшення відходів.

Важливим напрямом задля досягнення зеленої економіки є розвиток логістичних мереж, які б забезпечували ефективне розподілення та переробку деревини, мінімізуючи при цьому вплив на навколишнє середовище. Для цього необхідним є створення не лише фізичних об'єктів інфраструктури, але й інформаційних систем для моніторингу та управління ресурсами.

Деревообробна промисловість має стати майданчиком для інновацій та наукових досліджень, спрямованих на пошук нових способів використання деревини та її переробки. Адже вторинна переробка деревини дозволяє зменшити споживання природних ресурсів, тим самим знижуючи вплив на лісові екосистеми. Розробка нових матеріалів і технологій, які б поєднували в собі екологічність та високу функціональність забезпечить зменшення викидів парникових газів та інших забруднювачів.

Для вирішення існуючих проблем у деревообробній галузі України, ключовим є застосування комплексного підходу, який включає ряд стратегічних ініціатив [3]. Перш за все, необхідна активна державна підтримка, яка може виявлятися у формі фінансової допомоги, податкових пільг, спрощення адміністративних процедур та створення спеціальних інвестиційних зон. Також важливим є розвиток кадрового потенціалу галузі, що передбачає залучення та навчання нових працівників, організацію професійних курсів, створення спеціалізованих освітніх установ.

Проблеми в деревообробній галузі в Україні, особливо в умовах війни, потребують комплексного підходу та рішень. Для подолання існуючих труднощів та використання потенціалу деревообробної промисловості у розвитку зеленої економіки, Україні необхідно зосередитись на кількох ключових напрямках (табл. 2).

Крім того, ключовим аспектом є розвиток логістичної інфраструктури, який включає в себе відновлення та ремонт транспортних шляхів, а також забезпечення надійних ланцюгів поставок сировини та реалізації продукції. Не менш важливим є пошук нових ринків збуту та розширення експорту, особливо в контексті втрати традиційних ринків та змін у споживацьких вподобаннях. Нарешті, залучення іноземних інвестицій та співпраця з міжнародними партнерами можуть стати важливим чинником в отриманні необхідної фінансової та технічної підтримки, а також в обміні досвідом та технологіями для подальшого розвитку галузі [12].

Для подолання існуючих труднощів та використання потенціалу деревообробної промисловості у розвитку зеленої економіки, Україні необхідно зосередитись на кількох ключових напрямках: розвиток внутрішнього ринку; інновації та технологічне оновлення, що дасть можливість підвищити продуктивність та конкурентоспроможність продукції; залучення інвестицій та надання підтримки малим та середнім підприємствам [13]; підвищення екологічної свідомості серед населення та підприємств задля більш відповідального використання деревини та природних ресурсів; заохочення впровадження міжнародних екологічних стандартів у виробництві; відновлення та модернізація інфраструктури, зокрема транспортних та логістичних мереж, що є кри-

Таблиця 2

Стратегічні орієнтири розвитку деревообробної промисловості в контексті впливу на ринок праці та розбудови зеленої економіки

Проблема, обумовлена війною	Напрямок вирішення в контексті розбудови зеленої економіки	Вплив на ринок праці
Втрата ринків збуту	Пошук нових ринків збуту в контексті зеленої економіки, розширення експорту та впровадження стандартів екологічної виробництва.	Збільшення попиту на маркетологів, економістів та фахівців з міжнародної торгівлі для розробки та виконання нових стратегій збуту.
Зниження виробництва через воєнні дії	Заохочення відновлення виробництва після воєнних дій, надання фінансової підтримки, створення умов для відновлення виробництва.	Збільшення попиту на робітників та інженерів для відновлення та розширення виробництва.
Проблеми з доступом до сировини	Розробка стратегій диверсифікації джерел сировини, співпраця з іншими країнами, вдосконалення ланцюгів поставок.	Зростання попиту на фахівців з управління ланцюгами поставок та аналітиків сировинних ринків.
Втрата зовнішніх та внутрішніх ринків збуту	Активний пошук нових ринків збуту та розробка продуктів, які відповідають потребам зеленого ринку, підвищення якості та конкурентоспроможності.	Збільшення попиту на маркетологів, розробників продукції та торговельних експертів для розширення ринків збуту.
Проблеми з енергопостачанням	Розробка стратегій зменшення енергоємності виробництва, використання відновлювальних джерел енергії, підвищення енергоефективності, розробка резервних планів для випадків перебоїв у постачанні енергії.	Збільшення попиту на інженерів, спеціалістів з енергоефективності та екологічних аналітиків для впровадження енергоефективних рішень.
Висока енергоємність виробництва	Впровадження енергоефективних технологій та процесів, оптимізація використання енергії, пошук альтернативних, менш енергоємних сировини та матеріалів.	Збільшення попиту на енергоефективних інженерів та технічних спеціалістів для впровадження та підтримки енергоефективних рішень.

Джерело: розроблено авторами

тично важливим для забезпечення ефективності галузі; розширення співпраці з міжнародними організаціями та інвесторами.

Висновки. Деревообробна промисловість в Україні, попри поточні виклики, зберігає значний потенціал для розвитку зеленої економіки та ринку праці. З урахуванням її спроможності до створення робочих місць, збереження природних ресурсів та впровадження екологічно сталих практик, деревообробна галузь може стати одним з ключових елементів сталого економічного розвитку України.

На сьогодні галузь стикається з рядом серйозних проблем, таких як воєнні дії, кадрові проблеми та екологічні аспекти, які вимагають комплексного підходу для їх вирішення. Реалізація стратегічних орієнтирів розвитку, включаючи розвиток внутрішнього ринку, інновації, залучення інвестицій та підвищення

екологічної свідомості, є необхідною для досягнення успішних результатів. Співпраця з міжнародними партнерами та використання міжнародних екологічних стандартів можуть сприяти підвищенню якості та екологічної безпеки продукції в галузі.

Ефективне вирішення існуючих проблем та використання можливостей, які пропонує галузь, потребує комплексного підходу, який включає інвестиції в технології, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток інфраструктури, а також залучення міжнародного співробітництва. Для досягнення успіху в розвитку деревообробної промисловості в Україні важливою є активна державна підтримка, включаючи фінансову допомогу, податкові пільги та спрощення адміністративних процедур, а також розвиток кадрового потенціалу галузі через навчання та професійну підготовку.

Список літератури:

1. Губарева І.О., Зінченко В.А., Манойленко О.В., Благун С.І. Детермінанти забезпечення конкурентоспроможності деревообробної промисловості в Україні у повоєнний період. *Проблеми економіки*. 2022. № 1. С. 33–40. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-1-33-40>
2. Крячко Є.М., Перепеліцин Г.Б. Оцінка динаміки світового та українського ринків продукції деревообробної промисловості. *Проблеми економіки*. 2023. № 1. С. 32–41. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2023-1-32-41>
3. Гайда Ю.І., Кузик І.В. Лісопромисловий комплекс України: сучасний стан та доміанти розвитку. *Ефективна економіка*. 2021. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8735> (дата звернення: 08.10.2023).
4. Черчик Л., Бегун С. Статистичне дослідження експорту деревини в Україні. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2018. № 3. С. 102–109.
5. Шевчук К. Як війна вплинула на українських виробників. Приклад деревообробної галузі. *Економічна правда*. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/12/695865/>
6. Павліха Н., Цимбалюк І., Уніга О. Розвиток та регулювання ринку праці прикордонного регіону: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. 223 с.
7. Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Уніга О.В., Коцан Л.М., Савчук А.Ю. Економіка добробуту: регулювання доходів населення та розвиток ринку праці: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 212 с.
8. Цимбалюк І.О., Павліха Н.В., Цимбалюк С.М. Динаміка ринку праці в Україні під час війни: аналіз міграційних тенденцій та показників безробіття. *Інноваційна економіка*. 2023. № 2(94). С. 101–109.
9. Павліха Н.В., Корнелюк О.А., Цимбалюк І.О. Методології проєктного менеджменту для циркулярних бізнес-моделей: переваги та можливості. *Інтелект XXI*, 2023. № 3. С. 74–80.
10. Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Хомюк Н.Л., Войчук М. В., Савчук А.Ю., Коломечюк В.В., Цимбалюк С.М. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання: монографія. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 514 с.
11. Державна служба статистики України. Статистична інформація. 2023. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Павліха Н.В., Зелінська О.З., Цимбалюк І.О. Стратегічне єврорегіональне співробітництво: основа для активізації зовнішньоекономічної та інвестиційної діяльності в Україні: монографія. Луцьк : ВежаДрук, 2023. 432 с. ISBN 978-966-940-517-3
13. Tymbaliuk I., Pavlikha N., Voichuk M. Governance of the regional development in the conditions of financial decentralization. *Modern Management Technologies*. Higher School of Social and Economic, Przeworsk, 2022. P. 53–81.

References:

1. Hubarieva I.O. et al. (2022) Determinants of Maintaining the Competitiveness of the Woodworking Industry in Ukraine in the Postwar Period. *The Problems of Economy*, no. 1, pp. 33–40.
2. Kriachko Y.M., and Perepelitsyn H.B. (2023) Assessing the Dynamics of Both the Global and Ukrainian Markets of Woodworking Industry Products. *The Problems of Economy*, no. 1, pp. 32–41.
3. Haida Yu.I., Kuzik I.V. (2021) Lisopromyslovyi kompleks Ukrainy: suchasnyi stan ta dominanty rozvytku [Forestry complex of Ukraine: current state and development determinants]. *Effective economy*, no. 3. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8735> (in Ukrainian)
4. Cherchuk L., Behun S. (2018) Statystychnе doslidzhennia eksportu derevyny v Ukraini [Statistical study of timber export in Ukraine]. *Economic journal of the Lesya Ukrainka Eastern European National University*, no. 3, pp. 102–109.
5. Shevchuk K. (2023) Yak viina vplynula na ukrainskykh vyrobnykiv. Pryklad derevoobrobnoi haluzi. The example of the woodworking industry [How the war has affected Ukrainian manufacturers]. *Ekonomichna Pravda*. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/01/12/695865/>

6. Pavlikha N., Tsybaliuk I., Uniha O. (2018) *Rozvytok ta rehulivannia rynku pratsi prykordonnoho rehionu* [Development and Regulation of the Labor Market in the Border Region] : monohrafiia. Lutsk : Vezha-Druk, 223 p
7. Pavlikha N.V., Tsybaliuk I.O., Uniha O.V., Kotsan L.M., Savchuk A.Yu. (2022) *Ekonomika dobrobutu: rehulivannia dokhodiv naselennia ta rozvytok rynku pratsi* [Economics of Prosperity: Income Regulation and Labor Market Development] : monohrafiia. Lutsk : Vezha-Druk, 212 p.
8. Tsybaliuk I.O., Pavlikha N.V., Tsybaliuk S.M. (2023) Dynamika rynku pratsi v Ukraini pid chas viiny: analiz mihratsiinykh tendentsii ta pokaznykiv bezrobittia [Labor Market Dynamics in Ukraine During the War: Analysis of Migration Trends and Unemployment Indicators]. *Innovatsiina ekonomika*, no. 2(94), pp. 101–109.
9. Pavlikha N.V., Korneliuk O.A., Tsybaliuk I. O. (2023) Metodolohii proiektnoho menezhmentu dlia tsyrkuliarnykh biznes-modelei: perevahy ta mozhlyvosti [Project Management Methodologies for Circular Business Models: Benefits and Opportunities.]. *Intelekt XXI*, no. 3, pp. 74–80.
10. Pavlikha N.V., Tsybaliuk I.O., Khomiuk N.L., Voichuk M.V., Savchuk A.Yu., Kolomechiuk V.V., Tsybaliuk S.M. (2022) *Bezpeka staloho rozvytku rehioniv ta terytorialnykh hromad Ukrainy na zasadakh inkliuzyvnogo zrostannia* [The Security of Sustainable Development in the Regions and Territorial Communities of Ukraine Based on the Principles of Inclusive Growth]. Lutsk : Vezha-Druk. 514 p.
11. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2023) Statystychna informatsiia [Statistical Information.]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Pavlikha N.V., Zelinska O.Z., Tsybaliuk I.O. (2023) *Stratehichne yevrorehionalne spivrobitnytstvo: osnova dlia aktyvizatsii zovnishnoekonomichnoi ta investytsiinoi diialnosti v Ukraini* [Strategic Euroregional Cooperation: Foundation for Enhancing Foreign Economic and Investment Activities in Ukraine]. Lutsk : VezhaDruk. 432 p.
13. Tsybaliuk I., Pavlikha N., Voichuk M. (2022) Governance of the regional development in the conditions of financial decentralization. *Modern Management Technologies*. Higher School of Social and Economic. Przeworsk, pp. 53–81.